

Л. О. Птащенко,

*д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ORCID ID: 0000-0002-4228-0421

Є. С. Каленіченко,

*бакалавр кафедри фінансів, банківського бізнесу та оподаткування
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

ORCID ID: 0000-0002-4237-1411

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ ФІНАНСОВИХ І ПРОМИСЛОВИХ КОРПОРАЦІЙ

L. Ptaschenko

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Taxation
of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

Y. Kalenichenko

*bachelor's student of the Department of Finance, Banking and Taxation
of the National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

ENSURING THE ECONOMIC INTERESTS OF FINANCIAL AND INDUSTRIAL CORPORATIONS

Стаття присвячена дослідженню напрямів забезпечення економічних інтересів підприємства й банківської установи шляхом їх об'єднання в кластерну форму організації. Метою статті є визначення теоретичних основ і методів збалансування економічних інтересів фінансових і промислових корпорацій, з'ясування основних проблем та шляхів їх розв'язання. Висвітлено загальну характеристику економічного інтересу, його суть та класифікацію. Порівняно економічні інтереси підприємства та банку з виокремленням спільного та відмінного. Розглянуто комплекс питань, пов'язаних із забезпеченням економічних інтересів цих принципово відмінних суб'єктів бізнесу шляхом їх врівноваження, з'ясуванням суті кластеру як одного з напрямів балансу інтересів підприємства та банку, створенням моделі механізму їх забезпечення. За допомогою ефекту фінансового левериджу обґрунтовано економічні вигоди промислового підприємства від злиття фінансово-промислового капіталу. Висвітлено сучасний стан кластерних утворень в Україні та зарубіжний досвід кластеризації. На підставі проведеного дослідження запропоновано модель збалансованості інтересів промислового підприємства та банківської установи.

The purpose of the article is to investigate the ways of ensuring the economic interests of enterprise and banking institution by combining them into a cluster form of organization. The aim of the article is to determine the theoretical foundations and methods of balancing the economic interests of financial and industrial corporations, to clarify the main problems and ways to solve them. The general characteristic of economic interest, its essence and classification was highlighted. The economic interests of enterprise and bank was compared with

the allocation of common and different. A set of issues related to providing this two different type subjects of business with economic interests by balancing, clarifications the matter of cluster, creating the model of their implementation. With help of financial leverage, was found the benefits from merger of financial and industrial capital to enterprise. The current state of cluster formations in Ukraine and foreign experience of clustering are depicted. Based on the research, a model of balancing the interests of an industrial enterprise and a banking institution is proposed. This model is figured on successful enterprises, but also can be used for every enterprise of real sector of economy, considering the investment attractiveness not only in terms of profitability, but also in prospects for its product in the commodity market, accepted corporate principles in business dealings with counterparties.

Ключові слова: економічний інтерес, корпорація, підприємство, банк, збалансування інтересів, кластер, стейкхолдери

Keywords: economic interest, corporation, company, bank, balancing the interests, cluster, stakeholders.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Одним з характерних явищ ринкових перетворень в Україні стало створення корпорацій у секторі економіки з-поміж решти організаційно-правових форм господарювання. Не дивлячись на широкий спектр проблем, формування та розвиток ефективної системи корпоративного управління й балансу інтересів фінансових та промислових корпорацій, залишається важливим елементом структурного реформування, що спровокувало актуалізацію наукових досліджень в даному напрямі. Постає питання передусім у досягненні забезпечення балансу інтересів зацікавлених сторін, що, в свою чергу, підвищить ефективність функціонування корпорацій. Існує проблема оцінки якості управління корпорацією, яка об'єктивно ускладнюється різнобічними ціннісними пріоритетами учасників корпоративних відносин. Саме тому адекватне оцінювання ефективності управління корпорацією має визначити можливість створення збалансованості інтересів стейкхолдерів. Окрім цього, залишається відкритим питання розроблення методологічних і методичних основ оцінювання збалансованості економічних інтересів учасників фінансово-промислових корпорацій. Банк та підприємство мають неоднакові бачення на досягнення ефективності власної діяльності, тому важливим є врівноваження їх інтересів задля отримання позитивного ефекту з обох сторін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Представники неокласичної концепції сутності та природи акціонерного капіталу А. Маршалл, П. Самуельсон і Джеймс Мілль розглядають місце держави в регулюванні корпоративного сектора, а також участь інвестиційних фірм й банків в емісії нових акцій на ринку [1]. Видатний науковець XIX ст. Торстейн Веблен розглядає суперечності між виробництвом і бізнесом [3], що виникають через розвиток корпорацій, підкреслюючи, що капіталісти більш зацікавлені різноманітними спекулятивними операціями і віддаляються від виробничої діяльності. Глибше досліджують суть інтересів представники соціально-інституціонального напрямку економічної думки. Е. Хансен та С. Кузнець розглядають необхідність змін у розподілі надходжень корпорації, які б підвищили добробут суспільства та добробут середнього класу [4]. Ф. Енгельс зазначав, що економічні відносини суспільства проявляються як інтереси. Усвідомлення потреб і спроби задовольнити їх спричиняють мотивацію поведінки людини, спонукуючи особу до певної цільової дії [5].

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення теоретичних основ і методів збалансування економічних інтересів фінансових і промислових корпорацій, з'ясування основних проблем та шляхів їх розв'язання.

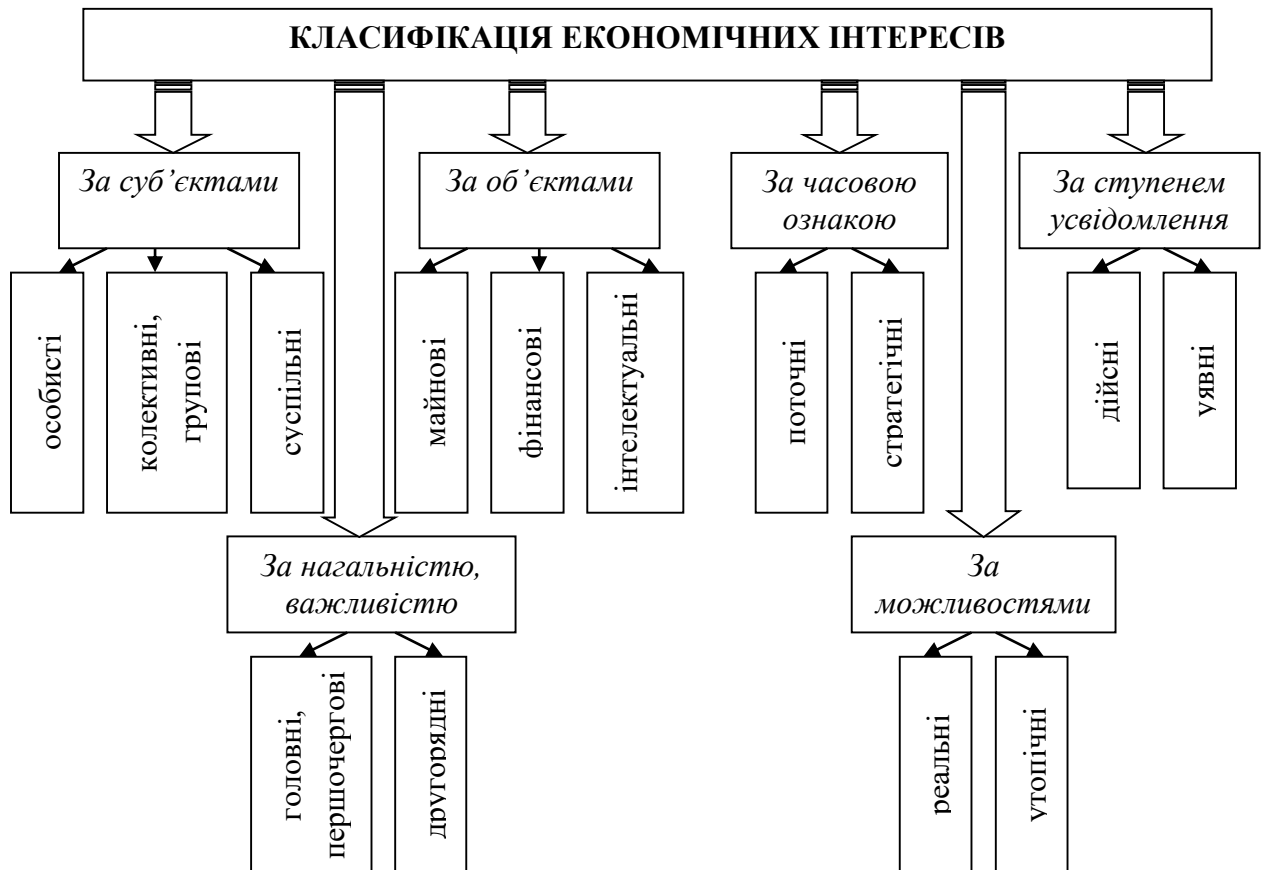
Виклад основного матеріалу дослідження. Розгляд еволюції поглядів науковців на формування економічних інтересів різних груп учасників корпоративних відносин та історичний досвід переконливо свідчать, що формування ринкової економіки викликало необхідність створення принципово нової системи управління, яка б могла забезпечувати економічні інтереси всіх учасників ринкових відносин. На сучасному етапі науковці та фахівці частіше звертають увагу на проблемність забезпечення економічних інтересів. Використовуючи цільовий підхід як сучасний інструмент всебічної та комплексної оцінки організаційної ефективності, дослідники визначили стратегічні цілі функціонування організації та дійшли висновку, що останнім часом представницькою стала група цілей, які мають соціальну спрямованість. Сьогодні науковці розглядають напрями діяльності корпорації, котрі спрямовані на задоволення клієнтських потреб та інші соціальні аспекти, потребуючі вдосконалення існуючих моделей корпоративного управління. Розглядаючи природу економічних інтересів, що формуються в корпорації, слід зауважити, що останні є сутністю рушійних сил створення та розвитку суб'єктів економіки та тісно пов'язані з потребами [2, с. 46-47].

Відповідно, потреба, як усвідомлене та сформоване відносно рівня культури індивіда бажання або почуття нестачі, реалізується саме через інтерес. Останній виступає формою вираження потреби, проте ці поняття не є тотожними. Перш за все, інтерес є ефективним засобом реалізації потреби, котрий включає конкретні цілі та дії. Крім того, інтерес – це своєрідного роду потреба, яка на шляху реалізації проходить складний етап соціального визрівання. Тобто, інтерес формується з урахуванням та під впливом сукупності виробничих відносин суспільства. Така залежність полягає в тому, що людина вибирає не просто будь-який спосіб задоволення своєї потреби, а саме той, котрий дозволяє їй закріпити або посилити своє місце в системі виробничих відносин та суспільстві в цілому. Система інтересів, виступаючи формою реалізації потреб, проте, не є повторенням системи потреб. З одного боку, інтерес є способом здійснення потреби, а тому містить різні завдання, мету та ідеали. А з іншого боку, інтерес формується через систему виробничих відносин, тобто інтереси мають певні відмінності порівняно з потребами [6].

Економічні інтереси за своєю сутністю є об'єктивними. Вони відображають місце і роль суб'єктів господарювання в системі суспільного поділу праці та відносин в економіці. Водночас, дані інтереси є суб'єктивними, адже завжди мають своїх носіїв. Зокрема, суб'єктами економічних інтересів можуть бути окремі індивіди, домогосподарства, суб'єкти підприємництва, держава, суспільство в цілому. До об'єктів інтересів належать саме економічні блага, зокрема товари, послуги, інформація тощо. Плюралізм економічних потреб породжує різноманітність економічних інтересів, котрі утворюють складну систему. Економічні інтереси можуть бути класифіковані за різними ознаками (рис. 1).

Суб'єкти економічних відносин виражають специфічні економічні інтереси. В ринковій економіці останні є різними, зокрема:

- економічні інтереси домашніх господарств, які спрямовані на максимізацію рівня корисності з урахуванням існуючих цін та доходів;
- економічні інтереси корпорацій, що спрямовані на максимізацію прибутку, зниження величини витрат і підвищення конкурентоспроможності продукції;
- економічні інтереси держави, які спрямовані на реалізацію та задоволення суспільних потреб в цілому [5, с. 48-50].

Рис. 1. Класифікація економічних інтересів [2, с. 18]

На сьогодні, забезпечення сталого розвитку держави можливе лише за рахунок досягнення глобальної цілі, яка полягає у добробуті суспільства, де визначальна роль належить банкам, котрі є основними інвесторами розвитку промислового сектора економіки. Погоджуємось з тим, що банківська система є окремим елементом фінансового ринку, яка характеризується проникненням у більшість сфер господарювання [7, 8].

Разом з цим, існує певна проблема, яка полягає у тому, що банки, як основа фінансової системи та фактично являючи собою підприємства, зацікавлені у забезпеченні виконання власних інтересів, а держава діє в інтересах суспільства. Звідси слідує те, що дані фінансові структури мають подвійний захист. З одного боку, їх ефективна діяльність є гарантом стійкості банківської системи, а з іншого – вони є своєрідними підприємствами, інтереси яких також повинні захищатися державою [9].

Механізм узгодження економічних інтересів розглянемо саме з боку стейкхолдерів банку, де останні є фізичними чи юридичними особами, котрі так чи інакше залежать від діяльності банківської установи або впливають на її розвиток. В залежності від середовища банку д. е. н. Бобиль В. В. розподіляє стейкхолдерів банку на дві групи:

- 1) зовнішні:
  - споживачі банківських продуктів;
  - органи державної влади;
  - банки-конкуренти.
- 2) внутрішні:
  - акціонери банку;
  - топ-менеджери, яких можна віднести до групи привілейованих працівників банку;

– непривілейовані працівники, зміст відносин яких з банком переходить від звичайних вимог справедливої оплати праці й гарантії зайнятості до інших аспектів взаємин роботодавця з працівником [10].

Щодо промислового підприємства, варто зазначити, що забезпечення безпеки підприємства перебуває в тісному взаємозв'язку з реалізацією його економічних інтересів. Об'єктивні потреби підприємства, які направлені на створення та реалізацію цілей економічної діяльності та розвитку, формують систему економічних інтересів підприємства. Остання є сукупністю важливих економічних цінностей, визначальних економічних потреб, реалізація яких гарантує фінансову та економічну незалежність і подальший розвиток діяльності підприємства. Інтереси підприємства не є постійними, адже відрізняються на всіх стадіях і фазах його життєвого циклу [11].

Порівняння інтересів банку та підприємства в ринковій економіці відображено у таблиці 1.

Таблиця 1

Особливості економічних інтересів банківської установи та підприємства

Економічні інтереси банку	Економічні інтереси підприємства
Спільне	
Забезпечення стабільності діяльності	
Максимізація прибутку та мінімізація ризиків	
Переважаюча боротьба з конкурентами	
Збільшення ринкової вартості установи	
Забезпечення ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності товарів, робіт і послуг	
Відмінне	
Примноження клієнтської бази	Розширення ринків збуту
Збереження ділової репутації	Достатність ресурсів на всіх етапах життєвого циклу
Забезпечення довіри у фінансовому секторі	Створення позитивного іміджа як контрагента
Максимізація відсоткової ставки за кредитом	Мінімізація вартості банківського кредиту
Зростання якості, сервісу та надійності установи	Формування надійних ділових стосунків з постачальниками

* Складено авторами

Кожна організація зацікавлена в тому, щоб її діяльність була безперервною та стабільною. Не винятком є банки та підприємства, котрі стикаються з різними негативними ситуаціями та намагаються їх вирішити. Будь-яка з цих установ створюється задля отримання, в кінцевому результаті, прибутку, котрий можна використати в подальшому на інвестиції чи на власні потреби. Задля постійного його одержання, банки чи підприємства постійно стикаються з ризиками, що мають невизначений характер. Одним із способів їх уникнення є мінімізація втрат, що є доречним і в повсякденний час. Оскільки Україна перейшла до ринкових відносин, то конкуренція є присутньою як на фінансовому, так і промисловому ринках. Тому і банк, і промислове підприємство мають боротися зі своїми конкурентами, щоб останні не витіснили їх. Ринкова вартість є важливим фактором при оцінюванні діяльності банківського і промислового бізнесу, оскільки свідчить про рівень стійкості та впливовості на відповідному ринку. Обидва зазначених суб'єкта ринку зацікавлені в забезпеченні ліквідності, фінансової стійкості

та рентабельності. Дані категорії мають вагомий вплив на коливання, раніше згаданої, стабільності організацій.

Стосовно відмінних рис, то звичайно ж банк має за мету збільшити кількість клієнтів, адже саме вони є джерелом надходжень фінансових ресурсів. В свою чергу, підприємству важливо знайти постійних постачальників сировини й матеріалів та розширити ринки збуту. З метою отримання більших прибутків банк прагне максимізувати відсоткові ставки за кредит, в той час як підприємство з цією ж метою прагне мінімізувати вартість банківського кредиту. Досягнення довіри начебто є і спільним інтересом, проте для банку – це довіра як до надавача послуг, а для підприємства – як контрагента.

Одним із способів збалансування економічних інтересів між фінансовими та промисловими організаціями є так званий «кластер», котрий являє собою певні договірні відносини між даними суб'єктами. Світова практика застосування кластерів доводить, що кластеризація є, по-перше, запорукою становлення господарства та конкурентоспроможної економіки. По-друге, кластер є своєрідним поєднанням кооперації та конкуренції між його учасниками, що підвищує конкурентоспроможність об'єднання серед інших окремо функціонуючих підприємств [12].

А. П. Румянцев та М. П. Хмара зазначають, що формування інтегрованих компаній дозволяє мобілізувати новий ресурс для розвитку національного господарства, а саме «ресурс мережевої організації територій за географічними ознаками», котрий сприяє створенню конкурентних переваг в умовах глобальної економіки [13, с. 35].

У країнах ЄС ядром кластера, в основному, визначається велике підприємство, яке об'єднує навколо себе невеликі суб'єкти господарювання. Водночас, підприємство-лідер визначає стратегію розвитку усіх інших підприємств у довготривалій перспективі. Азійська модель формування промислових кластерів ґрунтується на взаємодії малих і середніх підприємств, що, в свою чергу, формують ядро кластера. Діяльність більшої частини промислових кластерів США зорієнтована саме на експорт та акумулює підприємства, котрі знаходяться, як правило, у межах одного регіону та спільно використовують його потенціал. Найбільш гнучкими є інтегральні об'єднання промислових підприємств Італії, що об'єднують малі, середні та великі компанії на партнерських засадах. На думку багатьох, саме такі об'єднання є найбільш прийнятними для країн, що перебувають на перехідному етапі розвитку економіки [14, с. 152].

Цікавим щодо запровадження кластерного підходу до розвитку промислового потенціалу є досвід Австрії, в якій на першому етапі проведено моніторинг економічного розвитку регіонів та визначено їх можливості, а на другому – сформовано кластери за інноваційним підходом [15].

Більшість кластерів, що зареєстровано в Україні, є аграрними, але поступово з'являються й інноваційні. Практика свідчить, що компанії, які входять до кластеру, є більш успішними і конкурентоздатними, а тому експортують більше, ніж ті, що працюють відособлено. Стратегія кластерного розвитку стає домінантною, бо об'єднує експортний розвиток, залучення інвестицій, трансфер технологій, розвиток малого бізнесу і стартапів, технологічних та індустріальних парків, освіту та розвиток персоналу [16].

Ст. 120 та 127 Господарського кодексу України визначено різні організаційно-правові форми об'єднань підприємств, а саме: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств, передбачені законом (союзи, спілки, асоціації підприємств, тощо). Якщо порівнювати ці форми об'єднань підприємств з такою формою господарювання як кластер, то можна зробити висновок, що він здатний існувати в одній з таких організаційно-правових форм або бути окремою формою об'єднання підприємств. В Україні більша частина підприємств обирають саме перший варіант, у зв'язку із законодавчою неврегульованістю поняття «кластер». Тому наразі досить актуальним є оновлення нормативно-правової бази стосовно розвитку кластерів.

Для обґрунтування авторської ідеї формування кластеру проведено розрахунки на прикладі АТ «Полтавський завод медичного скла» й АТ «Полтава-банк», які мають спільного акціонера та співпрацюють як клієнт і обслуговуючий банк. Крім того, в межах кластеру запропоновано організувати недержавний корпоративний пенсійний фонд та страхову компанію, котрі обслуговуватимуть рух цінних паперів корпорацій.

Оскільки акціонер АТ «Полтавський завод медичного скла» – мажоритарний власник – є фізичною особою, афілійованою АТ «Полтава-банк», банківська установа як юридична особа не має економічних інтересів у результатах діяльності підприємства. Якщо зробити припущення, що власником контрольного пакету акцій стане АТ «Полтава-банк», його економічні інтереси позитивно вплинуть на взаємовідносини з підприємством. Банк як власник, стане зацікавлений у ефективній діяльності підприємства, адже від позитивних результатів буде залежати розмір дивідендних виплат (така модель злиття банківського і промислового капіталу в японській моделі корпоративного управління дістала назву «кейрецу» та практично демонструє свою ефективність). Як наслідок, співпадають економічні інтереси банку та підприємства в зниженні ціни за користування кредитом. Змодельємо отриманий ефект, використавши механізм фінансового левериджу. Для цього припустимо зниження ціни банківського кредиту при незмінних інших показниках підприємства (табл. 2).

Розрахунки підтвердили, що при зменшенні процентної ставки за кредит коефіцієнт рентабельності власного капіталу або фінансової рентабельності зростає. Тобто, прибутковість власного капіталу підприємства має позитивну динаміку, що є пріоритетним інтересом досліджуваного суб'єкта господарювання. Економічні інтереси банку за даної моделі злиття фінансово-промислового капіталу були б задоволені, оскільки його доходи та рентабельність власного капіталу зростатимуть у результаті отриманих дивідендів.

Відштовхуючись від даної гіпотези, розрахуємо ймовірну суму отриманих дивідендів за 2018 р. Знайдемо дохід банківської установи від одержання дивідендів як акціонера підприємства за формулою:

$$ДВ = P \times n, \quad (1)$$

де ДВ – дохід від отримання дивідендів, грн;
 P – ціна дивідендів на одну просту акцію, грн;
 n – кількість акцій в розпорядженні акціонера, шт.

$$ДВ = 28110626 \times 0,75 = 21082969,5 \text{ (грн)}$$

Таблиця 2

Формування ефекту фінансового левериджу

№ з/п	Показники	Варіант умови		
		«I»	«II»	«III»
1	2	3	4	5
1	Середня сума всіх активів (капіталу), який використовується, в періоді, що розглядається, з неї:	598546	598546	598546
2	Середня сума власного капіталу	584719	584719	584719
3	Середня сума позикового капіталу	13827	13827	13827
4	Сума валового прибутку (без врахування витрат щодо сплати відсотків за кредит)	160508	160508	160508
5	Коефіцієнт валової рентабельності активів (без урахування витрат щодо сплати відсотків за кредит), %	27	27	27
6	Середній рівень відсотків за кредит, %	22	15	7
7	Сума відсотків за кредит, сплачена за використання позичкового капіталу (гр.3 × гр. 6) : 100	3042	2074	968

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
8	Сума валового прибутку підприємства з урахуванням витрат по сплаті відсотків за кредит (гр.4 – гр.7)	157466	158434	159540
9	Ставка податку на прибуток, виражена дес. дробом	0,18	0,18	0,18
10	Сума податку на прибуток (гр.8 × гр.9)	28344	28518	28717
11	Сума чистого прибутку, який залишився в розпорядженні підприємства після сплати податку (гр.8 – гр.10)	129122	129916	130823
12	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу або коефіцієнт фінансової рентабельності, % (гр.11 × 100) : гр.2	22,1	22,2	22,4
13	Приріст рентабельності власного капіталу у зв'язку з використанням позичкового капіталу, у % (ЕФЛ)	10	23	39

Тобто, якби банк мав таку ж кількість акцій, як мажоритарний акціонер АТ «ПЗМС», то він би отримував мінімум 21 млн. грн додаткового доходу, що є досить значним капіталом.

Проаналізуємо, наскільки збільшиться рентабельність власного капіталу при зростанні чистого прибутку на 21000 тис. грн. Для цього визначимо базову рентабельність без врахування доходу від дивідендів (P_{BK}) за формулою:

$$P_{BK} = \frac{ЧП}{BK} \times 100 \%, \quad (2)$$

де ЧП – сума чистого прибутку банку за звітний період, тис. грн;

BK – середня величина власного капіталу, тис. грн.

$$P_{BK_0} = \frac{93549}{673721,5} \times 100 = 13,89 \%$$

Отже, базова рентабельність власного капіталу АТ «Полтава-банк» за 2018 р. складає 13,89 %. Теоретично збільшимо величину чистого прибутку на дивідендний дохід. Отримаємо чистий прибуток банку в сумі 114549 тис. грн. Відповідно, рентабельність власного капіталу при врахуванні дивідендного доходу від володіння пакетом акцій в підприємства становитиме:

$$P_{BK_1} = \frac{114549}{673721,5} \times 100 = 17,00 \%$$

Розрахунки продемонстрували збільшення рентабельності власного капіталу банку на понад 3 %.

Ще одним показником прибутковості банку є рентабельність активів (P_{AK}), котра визначається за формулою:

$$P_{AK} = \frac{ЧП}{\bar{A}} \times 100 \%, \quad (3)$$

де $\bar{A}$ – середня величина активів банку, тис. грн.

Визначаємо базову рентабельність активів АТ «Полтава-банк» за 2018 р.:

$$P_{AK_0} = \frac{93549}{2186181,5} \times 100 = 4,28 \%$$

Початкова рентабельність активів АТ «Полтава-банк» за 2018 р. склала 4,28 %. Якщо врахувати додатковий дохід від володіння акціями підприємства, цей показник збільшиться майже на 1 %:

$$P_{ак_1} = \frac{114549}{2186181,5} \times 100 = 5,24 \%$$

Тобто, з врахуванням додаткового доходу в 21000 тис. грн, чистий прибуток банківської установи зростає, що, в свою чергу, підвищує рентабельність як капіталу, так і активів.

На основі проведених розрахунків теоретично можна створити кластерне утворення з АТ «Полтава-банк» та АТ «Полтавський завод медичного скла» (рис. 2).

Рис. 2. Узагальнена Модель кластера фінансової та промислової корпорації
* Складено авторами

Розглянута Модель кластера продемонстрована на прикладі успішного підприємства, але й може бути використана для будь-якого підприємства реального сектора економіки, розглядаючи інвестиційну привабливість не лише за рівнем прибутковості, а й за перспективами його продукту на товарному ринку, прийнятим корпоративним принципам у ділових стосунках з контрагентами тощо.

Кластер орієнтований на договірні відносини між підприємством та банком. Обидві сторони мають економічний інтерес та зацікавлені в співпраці. Безперечно, підприємство бажає отримувати низькі кредити від банку та підтримку при прийнятті стратегічних рішень. У свою чергу, банківська установа має право брати участь в управлінні, контролювати діяльність підприємства та приймати стратегічні рішення, що має позитивно вплинути на розмір отримуваних дивідендів.

Як зазначалося, в кластерній моделі передбачено функціонування страхової компанії та недержавного корпоративного пенсійного фонду. Створення останнього є досить важливим інструментом для підвищення рівня пенсійного забезпечення працівників та акумуляції інвестиційних ресурсів на розвиток банківського та промислового підприємництва.

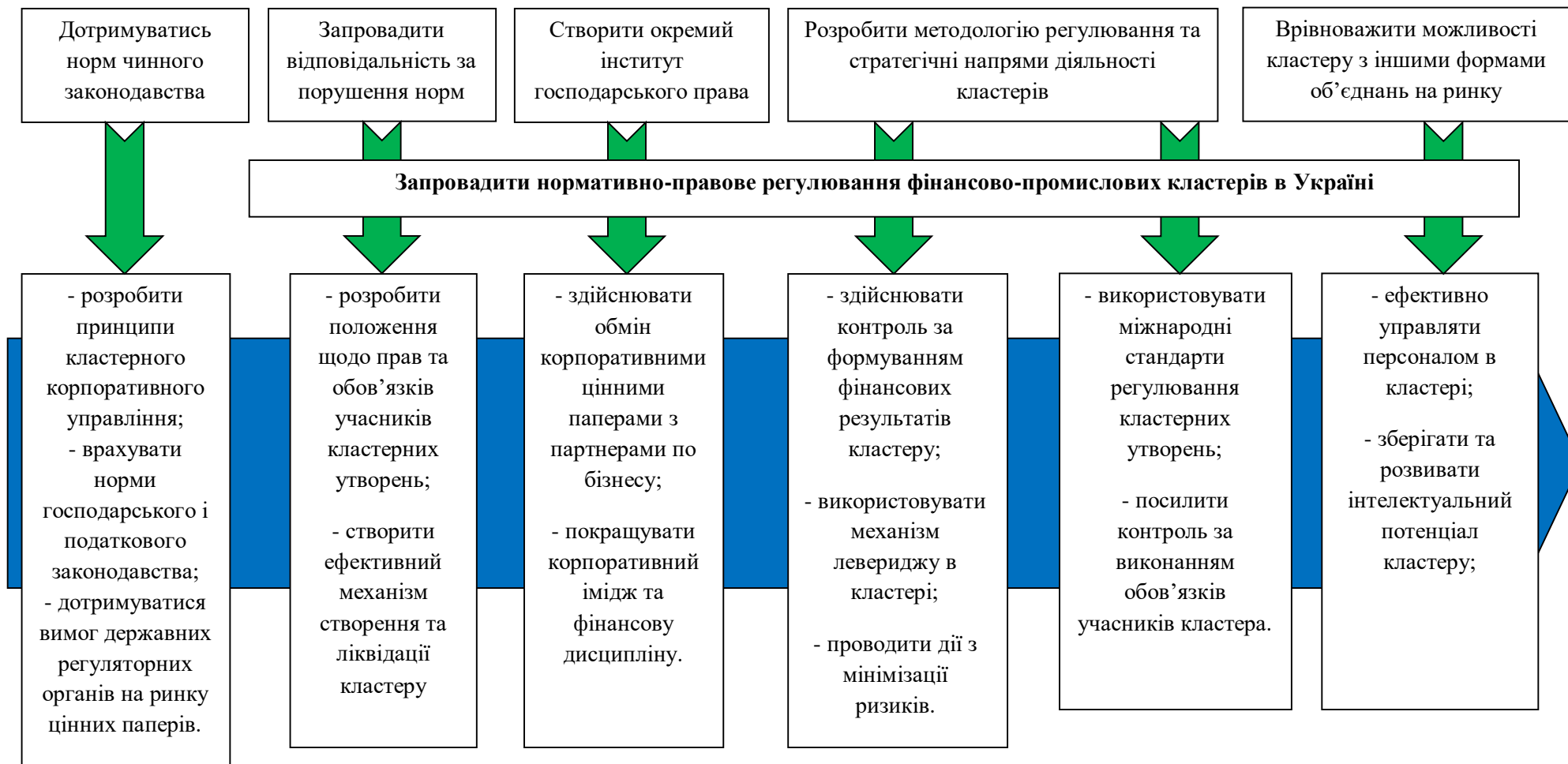
Світова практика свідчить, що саме в США яскравим прикладом механізму формування пенсійних накопичень є програма розвитку акціонерної власності робітників та службовців ESOP. Вона стала запорукою підвищення продуктивності роботи персоналу за рахунок того, що останній є інсайдером, власність якого накопичується протягом трудової діяльності в корпорації, акумулюється на рахунку, але одночасно є інвестиційним ресурсом для розвитку самої корпорації. Після виходу на пенсію працівник має значні фінансові ресурси, якими вправі розпоряджатися на власний розсуд. Ця та інші подібні пенсійні програми (наприклад, 401-к) чудово зарекомендували себе в США, що також може мати місце в правовому полі та економіці України. ESOP має багато переваг з-поміж інших програм недержавного пенсійного забезпечення, серед яких доцільно виділити такі:

- цільове використання пенсійних внесків;
- значна мінімізація ризиків недержавного пенсійного забезпечення;
- контроль за використанням пенсійних внесків;
- створення оптимальної структури акціонерного капіталу корпорації;
- прозорість та ефективне управління активами пенсійного фонду;
- захист прав вкладників та їх правонаступників;
- підвищення ефективності діяльності корпорацій в реальному секторі економіки України тощо [2].

Варто зазначити, що кластер є вирішенням багатьох суперечок, що виникають в корпораціях. Зокрема, він повинен збалансувати економічні інтереси усіх учасників корпоративних відносин. Проте через відсутність адекватного нормативно-правового забезпечення не може йти мова про модель збалансування інтересів, як всередині корпорації так і між корпораціями різних секторів економіки. Окрім того, щоб розглянута нами модель знайшла практичне застосування, потрібно створити певну інституцію та правове підґрунтя, що сформує механізм забезпечення економічних інтересів за допомогою кластера як своєрідної організаційної форми бізнесу.

Виходячи з вищевикладеного, доцільно прийняти новий Закон України «Про кластери», який буде більш узагальненим та конкретним і не суперечитиме чинним нормам законодавства. Безумовно, даний нормативно-правовий документ може бути розроблений на основі старого варіанту, котрий не набрав чинності, адже був лише Концепцією КМУ. Використовуючи вище згаданий нормативно-правовий документ та вже не чинний, ЗУ «Про промислово-фінансові групи», можна сформулювати новий Закон, який би врегулював діяльність як промислово-фінансових груп, так і кластерів. Крім того, доцільно створити асоціацію чи представництво на зразок професійної спілки з питань підтримки та розвитку кластерів в Україні. Ця структура представляла та захищала б інтереси кластерних утворень, співпрацюючи з державними органами регулювання й контролю.

На рис. 3 представлено стратегічну карту збалансованості економічних інтересів фінансово-промислових корпорацій на основі сформованого кластеру та адекватного правового поля.

Рис. 3. Стратегічна карта збалансованості економічних інтересів фінансово-промислових корпорацій у кластерній моделі організації бізнесу

* Складено авторами

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Запропонована модель може активізувати інвестиційні процеси та вплинути на позитивні зрушення в економіці України. Виділимо такі позитивні драйвери:

- зростання кількості кластерів як ефективних конкурентів великому бізнесу, котрий має більше можливостей та в деяких випадках має ознаки монополії;
- взаємодія держави та суспільства з кластерами, яка є запорукою високотехнологічного виробництва та вдосконалення їх роботи;
- можливість створення інноваційних кластерних утворень, котрі змогли б швидше розвивати різні галузі діяльності суспільства;
- доступність інвестиційних ресурсів ринку фінансових послуг України для розвитку корпорацій реального сектора економіки;
- активізація розвитку недержавного пенсійного забезпечення та основі формування корпоративних пенсійних фондів в межах фінансово-промислових кластерів.

Оскільки формування кластерів в Україні стримує відсутність відповідного правового поля, необхідно розробити й затвердити дієву правову й нормативну базу в рамках чинних правових документів. Це дасть можливість малому та середньому бізнесу економічно успішно конкурувати з великим бізнесом, покращить корпоративні відносини між АТ різних сфер економічної діяльності та збалансує їх економічні інтереси, а в кінцевому результаті – активізує розвиток національної економіки України.

Список літератури:

1. Історія економічних учень. За ред. В.Д. Базилевича. Київ: Знання, 2004, 1300 с.
2. Птащенко Л.О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: Монографія. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 296 с.
3. T. Veblen. Absentee Ownership and Business Enterprise in Recent Times, p. 196/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://books.google.com.ua/books/about/Absentee_Ownership.html?id=1HKLk91MRBUC&redir_esc=y
4. Kuznets S. Economic Growth and income inequality. The American Economic Review. Vol. 45, No. 1, Mar., 1955
5. Економічна теорія: Політекономія: Підручник/ За ред. В. Д. Базилевича. – 6-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання-Прес, 2007. — 719 с.
6. Економічні інтереси, їх сутність/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/15800119/politekonomiya/ekonomichni_interesi_sutnist_struktura
7. Вільямсон О. Е. Економічні інституції капіталізму: фірми, маркетинг, укладання контрактів. – К.: АртЕк, 2001.
8. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа: підручник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин, Т.Я. Андрейків. – К.: Знання, 2008. – 564 с.
9. Івасів І. Б. Управління вартістю банку: Монографія. – К.: КНЕУ, 2008. – 288 с.
10. Бобиль В. В. Сучасний розвиток корпоративного управління у банківській діяльності / В. В. Бобиль // Вісник Національного банку України. – 2008. – № 1(143). – С. 65–67
11. Фінансово-економічні інтереси та фінансово-економічні загрози підприємства/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/78205/finansi/finansovoekonomichni_interesi_finansovo_ekonomichni_zagrozi_pidpriyemstva
12. Регіональні кластери України: ефективність їх створення та перспективи розвитку/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2013-sotsialno-ekonomicheskieriformi/2_dmitrenko.htm
13. Румянцев А. П. Розвиток високотехнологічних кластерів в умовах глобалізації / А. П. Румянцев, М. П. Хмара // Економіка ринкових відносин. – 2008. – № 2. – С. 34–43.
14. Ганущак-Єфіменко Л. М. Формування промислових кластерів як ефективний

напряму розвитку економіки регіону / Л. М. Ганущак-Єфіменко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 11 (101). – С. 151–158.

15. Станасюк Н.С. Формування промислових кластерів як перспективний напряму розвитку промислового потенціалу/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37660/1/15_110-117.pdf

16. Про кластери в Україні та світі/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://business100.ks.ua/pro-klasteri-v-ukrayini-ta-sviti/>

References.

1. V. D. Bazilevich (2004), *Istoriia ekonomichnykh uchen'* [History of economic teachings], Znannia, Kyiv, Ukraine.
2. Ptashchenko L. A. (2009), *Zbalansovanist' ekonomichnykh interesiv: innovatsijni napriamy derzhavnoho i korporatyvnoho stratehichnoho upravlinnia* [Balance of economic interests: innovative directions of state and corporate strategic management], Center for educational literature, Kyiv, Ukraine.
3. T. Veblen (1923) “*Absentee Ownership and Business Enterprise in Recent Times*”, New York, USA, [Online], available at: https://books.google.com.ua/books/about/Absentee_Ownership.html?id=1HKLk91MRBUC&redir_esc=y
4. Kuznets S. (1955), “*Economic Growth and income inequality*”, The American Economic Review, vol. 45 (1), Pittsburgh, USA.
5. V. D. Bazilevich (2007), *Ekonomichna teoriia: Politekonomiia* [Economic theory: political economy], Znannia-press, Kyiv, Ukraine.
6. “Economic interests, their essence” [Online], available at: https://pidruchniki.com/15800119/politekonomiia/ekonomichni_interesi_sutnist_struktura
7. Williamson A. E. (2001), *Ekonomichni instytutsii kapitalizmu: firmy, marketynh, ukladannia kontraktiv* [Economic institutions of capitalism: firms, marketing, conclusion of contracts], Artek, Kyiv, Ukraine.
8. Lupus O. D. (2008), *Kredyt i bankivs'ka sprava* [Credit and banking], Znannia, Kyiv, Ukraine.
9. Ivasov I. B. (2008) *Upravlinnia vartistiu banku* [Bank value management], Kyiv, Kyiv National Economic University, Ukraine.
10. Bobal V. V. (2008), “Modern development of corporate governance in banking”, *Bulletin of the National Bank of Ukraine*, no. 1(143), pp. 65-67.
11. “Financial and economic interests and financial and economic threats of the enterprise” [Online], available at: https://pidruchniki.com/78205/finansy/finansovoekonomichni_interesi_finansovo_ekonomichni_zagrozi_pidpriemstva
12. “Regional clusters of Ukraine: efficiency of their creation and development prospects”, [Online], available at: http://www.confcontact.com/2013-sotsialno-ekonomicheskieriformi/2_dmitrenko.htm
13. Romyantsev A. P. (2008) “Development of high-tech clusters in the context of globalization”, *The economy of market relations*, no. 2, pp. 34-43.
14. Ganushchak-Efimenko L. M. (2009) “Formation of industrial clusters as an effective direction of regional economic development”, *Current problems of the economy*, no. 11 (101), pp. 151-158.
15. Stanasyuk N. S. (2016) *Formuvannia promyslovykh klasteriv iak perspektyvnyj napriam rozvytku promyslovoho potentsialu* [Formation of industrial clusters as a promising

direction for the development of industrial potential], [Online], available at:
http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/37660/1/15_110-117.pdf

16. “About clusters in Ukraine and the world”, [Online], available at:
<http://business100.ks.ua/pro-klasteri-v-ukrayini-ta-sviti/>